

Juhász Tibor

Lyukóvölgy

I.

– Szeret itt lakni? – kérdeztem az öregasszonyt, aki a letördelt ágakból álló kerítését támasztotta. Kék kendőt viselt a nyakában, haja szürke, néhol egészen ősz, fehér pöttyökkel szórt, mintha valaki festékbe mártott ecsettel csapott volna felé.

– Itt? Teszerinted jönne ide valaki önszántából? Hülye is lenne! Nem lenne ez rossz hely, csak hát nagyon sok a drogos, meg nincsen itt semmi, víz vagy segítség, bolt... Semmi. Kívül vagyunk a városon, távol mindentől. Meg aztán azért sem jönne ide senki lakni az önszántából, mert nagyon rossz a megítélése Lyukónak. Ha meghallják ezt a nevet, egyből azt gondolja mindenki, hogy itt csak vademberek, semmirekellők élnek, akikkel vigyázni kell. Mit mondjak, igazuk van.

Egy fiatal férfi tűnt föl az ajtóban, már régóta ott hallgatózott a szűnyogháló gyanánt felaggatott foltos függöny mögött.

– Megkérdezhetem, hogy kit keres?

Nem először kérdezték ezt tőlem, tisztában voltam azzal, hogy valójában nem arra kíváncsiak, van-e találkozási valakivel. Ez sokkal inkább egy jelzés: észrevetted mint idegent, és foglalkoztatja őket a jelenlétem. Elárultam, hogy könyvet írok Lyukóról, és kíváncsi vagyok, mit gondolnak az itteniek saját lakóhelyükről.

– Na, ha cikket akar írni arról, hogy milyen ez a hely, hogy mi folyik itt, akkor arra kutakodjon. Ott, lentebb, a bozótban, ott vannak a bűnözők! Minket meg hagyjon békén!

A férfi az öregasszony vállára tette a kezét, és elkezdte befelé húzni a házba. Elindultam, majd kicsivel később visszanéztem. Az asszonyt már nem láttam. A férfi az udvaron állt, engem figyelt.

*

Velük szemben egy alig pár négyzetméteres pléhkunyhó állt, a gyerekek az udvaron játszottak. Először őket szólítottam meg. Nevetgélve fogadták a köszönésemet, megkértem őket, szóljanak a szüleiknek. Csak az anya volt otthon, papucsban, rövidnadrágban és viseltes, fehér színű trikóban jött a kapuhoz, amin fekete pacák sorakoztak egymáshoz közel, mintha olajban batikolták volna a felsőt.

– Kit keres?

Elmondtam neki, hogy csak arra vagyok kíváncsi, milyen az élet Lyukóban.

– Milyen lenne? Nézzen körül! – szűkszávú volt, nem is tudtam szóra bírni ezzel a témával, inkább mással próbálkoztam.

– A szomszédokkal milyen a viszonyuk?

– Mi maga? Rendőr? Újságíró?

Akárhogyan is próbálkoztam, nem tudtam eloszlatni az ellenérzéseit. A következő szomszédokkal már nagyobb szerencsém volt, egy idős férfi botladozott ki a kapuhoz, botjával próbálta meg elcsendesíteni csaholó házőrzőjét. Nem voltak fogai, protézise sem, arcát mintha beszívta volna, beesett a szájüregébe. Munch *Sikoly* című festményének alakja jutott eszembe róla. Nehezen értettem a beszédjét.

– Itt egyetlen baj van csak, a rengeteg cigány meg a drogosok. Itt szokták belőni magukat, aztán tévelyegnek mindenfelé. Innen figyeltem őket a múltkor, abba a házba mentek be, meg aztán annak az udvarán fetrengtek. Olyan volt, mintha verekedtek volna, csapkodtak összevissza, nyögdécseltek, az egyiknek még a szája is habzani kezdett. Veszett kutyák, gondoltam magamban, olyanok vagytok, le kellene lőni titeket.

– Jelezte már ezt a rendőrségnek?

– Minek jeleztem volna? 76 éves vagyok. Ha megtudják, hogy én voltam, aki feladta őket, rám égetik a házam! Vagy agyonvernek. A csicskásuk sem akarok lenni, mint a Lali.

– Ki az a Lali?

– Szegény ember volt, mármint nem úgy, ahogyan itt mindenki, máshogyan is. Először is 17 éves kora óta magáról gondoskodott. Az apjával soha nem találkozott, pedig az is itt él Lyukóban, Gulyakúton. Az anyja meg egyszer csak eltűnt. Megunta a nyomort, elment Pestre kurvának. Az is lehet, hogy összeszedett egy palit, aztán kihúzott vele titokban valahova. Szóval ez a Lali kölcsönkért ezektől a sinterektől, azok meg persze adtak neki, csak hát dupla százalékra, vagyis kétszer annyit követeltek tőle vissza. Nyilván nem tudta kifizetni. Rágyújtották a házat, utána meg kegyesen befogadták a fiút. Ott lakott náluk. Dolgoztatták, csak enni kapott, sokszor még azt sem engedték meg neki, hogy a házban aludjon, kint kellett hálnia, mint a kutyáknak. Megesett az is, hogy láncra verték, aztán úgy rángatták őt az udvarban meg az úton, persze akkor is részegek voltak, megsétáltatjuk a dögöt, így kiáltoztak. Pont itt álltam akkor is, innen néztem őket. De nem mertem szólni.

– Mi lett Lalival?

– Nem tudni. Eltűnt. Talán megszökött. De az is lehet, hogy ott van valahol elkaparva hátul, mert öngyilkos lett, vagy valaki túl szorosra húzta a nyaka körül a láncot.

– Önt soha nem inzultálták?

– Látják rajtam, milyen szerencsétlenség vagyok. Hamarosan megdöglök, aztán úgymint övök lesz ez a ház is, elfoglalják majd, és senki sem fog egy büdös szót szólni nekik, mert ha megteszi, többet már nem lesz emberszámba nézve.

*

Az ajtó feletti szeg és a kerítés között damilok, drótok, kötelek voltak kifeszítve, ruhák száradtak rajtuk. Kisebb-nagyobb zoknik, női és férfi alsóneműk, pólók, nadrágok. A ruhák sokféleségéből és mennyiségéből arra következtettem, hogy többen élnek ebben a ránézésre négyszer három méteres, rogyadozó viskóban, aminek utcafronti oldala vályogházak vizesedő falaira emlékeztetett. A két oldaló fából és műanyagból volt összeeszkábálva. A tetőről nem lehetett eldönteni, hogy a fólia lóg ki az eldeformált lemez alól, vagy fordítva. Valaki biztosan volt itthon, mert nyitva volt az ajtó, és zenét is hallottam, de hiába kiabáltam a kerítés előtt, senki sem jött ki. Napokkal később ugyanígy jártam. Aztán láttam az udvaron pakolászni valakit, de mikor megszólítottam, megfordult és berohant. Nem akartam tolakodó lenni, ezért inkább annál a háznál próbálkoztam, amelyik a legközelebb esett a többek által is bűnözőnek tartott család lakhelyéhez.

Egy fiatal pár lakott itt, az első gyermeküket várták. Miközben beszélgettünk, a nő a kezét óvón kulcsolta össze a hasán, a férfi pedig terpeszben áll, kezeit összefonva a mellkasa előtt. Túl sok itteni történetet hallottam ahhoz, hogy ne tulajdonítsak jelentőséget annak, ahogyan áll: egy raklap mellett, aminek valamikor félbehagyta a felhasogatását, közel a ház oldalának támasztott baltához. A nő minden egyes válasza előtt a párjára nézett. Először a férfi szólalt meg.

– Eléldégélünk, panaszkodnivaló lenne bőven, de megvagyunk.

– Enni mindig van mit – folytatta a nő. – Ha keveset, de akkor is. Aztán meglátjuk. Majd csak jobb lesz egyszer.

A gyerekről kérdeztem.

– Fiú lesz. Úgy fogják hívni, mint engem.

– Igen, az apja nevét kell kapnia. De nekem a Brendon is tetszene, a Rikárdó is.

– A Rikárdó szép név, de így illik, hogy úgy hívják, mint engem.

– Itt akarják felnevelni? – kérdeztem.

– Nyilván nem, de ez van. Palotánk nekünk gázfűtéssel, fürdőszobával, autóval és garázzsal nem lesz. Hol nevelnék fel? Adjuk majd gondozásba? Ott sem lenne jobb neki, tudom én, mit csinálnak a gyiviben, megerőszkolnak mindenkire, akinek lyuka van.

Mikor a szomszédjaikról kérdeztem, elfelhősödött a tekintetük.

– Megpróbálunk róluk nem tudomást venni. Hiába zárkózunk be, tudjuk, hogy ha akarnak, átjönnek, aztán addig rugdossák a falat, ameddig be nem szakad. Ha nem háborgatjuk őket, ők is békén hagynak minket.

– Ha megszülök, majd megmondom nekik, hogy gyerek van a háznál, most már ne viselkedjenek úgy.

– Azt hiszed, az majd észhez téríti őket? – kérdezte a férfi. – Maximum nem kötnek beléd, de attól az ő életük nem változik meg, hogy nekünk gyerekünk van. Szívják, lövik magukat, az van bennük. Drog az emberség helyett.

*

A családot nem sikerült megszólaltatnom, csak egyetlen férfival elegyedtem rövid szóváltásba közülük. Vagy olyan állapotban voltak, hogy inkább nem közelítettem meg őket, vagy pedig siettek, mintha fontos elintéznivalóik lettek volna. A férfival az annabányai buszmegeállóban kezdeményeztem társalgást.

Foghegyről odavetett mondatai rejtett indulatokat sejtettek, és mikor megéreztem, hogy ezek kavarni kezdenek, csöndben maradtam.

- Lenne egy perce?
- Hatósági embereknek nem nyilatkozom.
- Én nem a hatóságot képviselem.
- Akkor meg mit érdeklődik?
- Kíváncsiságból.
- Ki maga?
- Író vagyok.
- Mi írt?
- Cikkeket.
- Az hatósági személy.
- Könyvet is.
- Hagyjon békén. Nem mondom még egyszer.

II.

A ló hirtelen jelent meg. A megrökönyödésből üldözői hangjára ocsúdtam fel, az utolsó pillanatban ugrottam félre a rohanó állat elől. A parcellák kerítéseihez rohanva vadul ugattak a kutyák a vágózó fekete izomköteg mellett engem is, mert az árokba húzódva túl közel kerültem a portákhoz. A ló végül elfordult jobbra, és elindult a főút felé. Botokkal és kötelekkel kezükben feltűntek az öt kergető emberek is, két férfi és három gyerek. Nem telt el két perc, már nevetve gyalogoltak vissza a befogott jószággal. Az egyik kisfiú vezetni tanulta az állatot, és mivel már azt gondolta, hogy az udvarban jól boldogul vele, ki akarta vinni az útra is. A kapu kinyitásához azonban mindkét kezére szüksége volt, ezért elengedte a kantárt. Mikor az egyébként rozoga kapu kitárult, a ló előrelépett, és nekivágott a völgynek.

- A naggyal, aki fiatal korában ugyanilyen szökös volt, csak én foglalkozhatok - mondta magáról B., a családfő, aki egyik kezével a kantárt fogta, a másikkal pedig visszakézből tarkón vágta felelőtlen gyermekét. Egyébként barátságos volt, mosolya mögül kivillant hiányos, kusza fogazata, és ahogy melléjük léptem, kidüllesztette a mellkasát. Imponált neki, hogy valaki látja, amint a tudományát végzi.

- Ezek kezeléslabas állatok, csak érteni kell hozzájuk. Ha úgy bánsz velük, ahogyan kell, ha érzik, hogy te vagy a főnök, akkor bíznak benned.

- Mióta foglalkozik állattartással? - kérdeztem, mikor a kapujukhoz értünk, és B. bevezette a lovat az udvarba. A legelőnek hagyott füves placc után baromfi- és disznóolagnak látszó tákolmányok húzódtak a kerítés és a ház között. A ház vályognak tűnt, a hulló vakolatból és a takaróval borított jobb szélső ablaknyílásból ítélve látott már szebb napokat is, de a környező viskókhoz képest elég jó állapotban volt.

- Amióta az eszemet tudom. Ongán laktunk régen, ott tartott állatokat az apám meg az anyám, tőlük tanultam mindent, amit tudok. Bányász volt az öreg, át kellett jönnie, a fiatalabbak már mind itt voltak, a kohászatba, a DIGÉP-be. Engem is

hívtak a vágóhídra például, de oda semmi pénzért nem mentem volna, ott mindent leköptem volna, amit a szüleimtől tanultam az állatok tartásáról. Én meg azt nem akartam elfelejteni. Mert apám sem felejtette el, honnan jött, Szajláról került át ide, ott még paraszt volt, de itt sem lett igazából bányász. Érted, hogy mondom. Mert nem a kocsmába ment, mikor feljöttek a föld alól, hanem a kertbe, és kapált, ásott, ganajozta a disznót, mindent megcsinált, amit csak kellett. Anyám a keze alá dolgozott, mert háztartásbeli volt, nem kellett munkába mennie, ezért mindent megcsinált, sokszor a férfimunkákat is, már amennyire bírta, hogy apámra ne maradjon olyan sok.

– Hogyan kerültek Miskolcra?

– Beszéltük már régen, hogy be kéne jönni. Mert itt több és jobb a munka. Apám sem érezte jól magát a bányászatba, de ő ragaszkodott a földhöz, azt mondta, egyszer már elhagyta az otthonát, még egyszer nem fogja, pedig anyám is mozdult volna. Hát bejöttem egyedül. A nagybátyámék már bent laktak, ők vittek be a gyárba, ilyen kisegítő voltam, anyagmozgató. Aztán meg, a rendszerváltáskor, mikor minden bezárt, és még az is az utcára került, aki jól feküdt a főnöknél, azt mondtam magamnak, hogy látod, milyen mitugrász voltál? Rábasztál. Mert addigra már a szüleim meghaltak, a házat meg eladtuk, mert kellett a pénz. Évekig nem volt semmi munkám, abban az időben lehetetlen volt bárhol is elhelyezkedni, mert minden épült lefelé. Pedig már családom volt, az első kettő már meg is született, muszáj volt valamiből lenni. Mentem aztán megint a nagybátyámhoz, kérdeztem, mit csináljunk. Azt mondta, menjünk maszekolni. Ő jóban volt a főnökkel a gyárból, aki ügyesen kiszállt ebből az egészből, mert indított egy vállalkozást, amikhez a gépeket meg mindent a gyárból szedte. Senki sem vette észre. Ma is ott porosodnának, ha ő el nem viszi őket. Úgy jártunk aztán építkezésekre, szigetelést meg kőműves munkákat csináltunk.

– Sok helyen járt az országban?

– Szegeden, Szombathelyen, Békéscsabán... Majdnem minden fontos helyen. Csodálkoztam is, hogy mindenhol építkeznek, olyan villákat meg palotaszerű emeleteseket burkoltunk, hogy az nem igaz, nem olyan szürke kockákat, mint az Avason vannak. Itt meg jó volt a szar is. És ha a szar nem kell az embereknek, akkor elbontják, hogy akkor takarodjál az utcára. Így volt ez a Szondival meg a Békeszállóval is.

– Hogy kerültek Lyukóba?

– Hát úgy, hogy lesérültem. Sérvet kaptam. Meg kellett műteni, de nagyon veszélyes volt, azt mondta az orvos, hogy olyan helyen van, hogy még a műtét sem biztos, hogy zökkenőmentes lesz. De minimum egy évig nem emelhetek nehezet. Persze előbb vissza akartam menni, de már nem kellettem. Meg ha vissza is vettek volna, biztosan már halott lennék. Na, aztán elvitte a házunkat a bank. Eladták szarért-húgyért. Amennyit én abba a kölcsönbe befizettem, hát annyiért senkinek sem kellett volna az a lakás. Ennyi erővel az enyém is lehetett volna. Csak hát jobban járt a bank így, több pénz került hozzá. Mi is kaptunk valamennyit, fájdalomdíjként. Befizettünk nyolcmilliót, a bank eladta ötért, nekünk meg adott ötszázezret. A tíz százalékát. Tízet.

– Abból vették ezt a telket?

– Igen. De erre is mennyit kellett költeni! Azóta ilyen kisebb munkákat csináltak a városban, meg lekaszálok az öregasszonyoknak a füvet errefelé. Az asszony meg piacol. Erdőre is szoktak hívni, tudják, hogy értek hozzá.

– Nem felejtette el a miskolci évek alatt azt a tudást?

– Ezt nem lehet elfelejteni. Mert anélkül nem is lehet elsajátítani, hogy az ember ne szeresse. Ha meg szereted, akkor máshogy, jobban tanulod.

A kapuhoz érve jó nagyot húzott a bottal a ló farára, még utána is rúgott.

– Biztos azt akarta, hogy lássa a telep, milyen ügyes! – mondtam viccesen, és a fiúra mutattam, aki kisírt szemmel bujkált a ház mögött. A férfi legyintett.

– Ön nem idevalósi? – kérdezte.

– Nem.

– Gondoltam. Akkor tudná, hogy errefelé nem szokás az ilyen. Egy szelet kenyeret is dugdosni kell a szomszéd elől, mert kilesik, hogy van neki, aztán bemennek. A múltkor jöttek hozzánk tejért, mert van egy tehenem is. Én sem vagyok gazdag, de aztán szoktam adni a rászorulóknak. Jött a gyerek ilyen nagy köcsöggel. Mondom, ebbe én be nem teszek neked semmit. Viszed haza, kilesik, aztán tíz perc múlva itt áll majd a kapuban egész Lyukó, hogy nekik is adjak.

– Hány embernek szokott adni?

– Először magamnak, a családomnak. Ha marad egy kicsi, akkor azoknak, akikről tudom, hogy nagyon szegények, de nem a saját hibájukból. Nincs értelme őrizgetni a tejet, a húst sem tudjuk, csak ha kifüstöljük, akkor eláll a kamrába, de csirkét is csak akkor vágunk, ha tudjuk, hogy aznap megfőzzük és megesszük az egészet. Nincsen hűtőnk.

Talán elbeszélgetett volna velem órákon keresztül is, ha a felesége, egy nagydarab, puffadt arcú, vastag aranyláncot viselő nő nem kiabált volna, hogy menjen már be.

– Asszonyok. Látod? Bármennyit is tapasztaltam az életben, ezzel az állattal nem bírok el – mondta, és kicsit előrehajolva, jóízűen nevetett.

Ez a család feltehetően azok közé tartozott, akik boldogulnak valahogy. Ha nem is élnek a többségi társadalom számára átlagosnak mondható életszínvonalon, de a lyukói átlaghoz képest mindenképpen jobban. Az asszony piacolása feltehetőleg azt jelenti, hogy a miskolci turkálókban olcsón beszerzett ruhadarabokat a nő drágábban adja el a piacon. Ezzel a pénzkereseti lehetőséggel sokan próbálnak élni, nagy verseny van a turkálók előtt, egymást ölik a felvásárlók a jobb ruhadarabokért. Szerettem volna megnézni, hogyan zajlik egy ilyen reggel, de senki sem árulta el, melyik turkáló előtt gyülekeznek a piacolni vágyók. Elegen tudnak már róla.

*

Rozoga ház, körülötte nagyjából háromméteres körben kitaposott, csupasz föld, rajta zsákok, fadarabok, fémhulladékok, festékes vödrök, pár lapátnyi sóder. Mintha valaki szívós igyekezettel alakította volna ki ezt a félkört. Az alakzat határa után éles váltás, lábszárig érő fű növekszik, beljebb, hátrafelé, a patakmeder környékén már combtőig ér a növényzet. Arra nem szoktak járni. Minek mennének? A főúttal párhuzamosan futó Lyukó-patak alig csörgedezik

már. Egy időben mindenki a partra hordta a hulladékot, egyszerűbb volt ide önteni a feleslegessé, használhatatlanná vált dolgokat, hogy aztán eltakarja az elmaradt földművelés és tájgondozás miatt megerősödő, burjánzó bozót. Esős időben bizonyára jobban folyik a mederben a víz a Szinva felé, de már korántsem olyan éllel bontja két oldalra a völgyet, mint régen.

Nehéz elképzelni, hogy a patak valaha veszélyt is jelenthetett azoknak, akik közel laktak hozzá, pedig az átgondolatlan vízszabályozások hatására gyakoriak voltak az árvizek és a belvizek. A közelben nagy kiterjedésű nádast suhogtatott a szél, de az esőzések és az olvadások idején ezek sem tudnak magukba szívni minden nedvességet. A szabályozások miatt nincsenek kaszálók, legelők, mocsár-rétek sem, művelni sem lehet ezeket a telkeket. Itt lakott és lakatlan porták váltják egymást, de kívülről nem látszik rajtuk, melyik-melyik. Ez a ház lakhatatlannak tűnt, eresztét vastag akácfa ágak támasztották, az ajtóban mégis függöny csüngött, bentről neszeket lehetett hallani.

– Jó napot! – kiáltottam be, a neszek abbamaradtak, görnyedt hátú, de fiatal arcú nő dugta ki a fejét az ajtón.

– Mit akar? – kérdezte foghegyről, mintha rosszat sejtene.

– Csak feltenni pár kérdést – válaszoltam, de mielőtt folytattam volna, hevesen rázni kezdte a fejét.

– Engem nem érdekel, ki hogyan öli meg a másikat, nem láttam semmit, nem tudok semmit.

Nehezen tudtam meggyőzni arról, hogy nem nyomozó vagyok, és hogy az égvilágon semmi mást nem akarok, csak beszélgetni. Végül úgy tűnt, sikerül szóra bírni, kijött a kapuhoz, rágyújtott. Bár még mindig furcsállta, hogy érdeklődöm, arca mégis megenyhült. Végignézett a ruházatomon, látta, hogy nem vagyok idevalósi, de arra utaló jelet nem talál, hogy hatósági ember lennék. Talán ezért árul el pár dolgot abból, amire az előbb utalt.

– Itt mindennaposak a verekedések. Mindennapos az életveszély. Tegnap egy fiút vertek össze, még a földön is rugdosták. Azt hittem, meghalt. Ott álltak felette, én meg a függöny mögül bámultam, mi történik. Nem mertem kimenni. Aztán a fiúk elmentek, az a szerencsétlen gyerek meg ott görnyedt a földön fekve, mozdulni sem mert, csak mikor már biztos volt benne, hogy elmentek. Sántított, azt hittem, a rendőrségtől jött, mert lerúgták a veséjét annak, és meghalt az éjszaka, erre gondoltam.

– Nem a rendőrségtől vagyok – nyugtattam.

– Biztos valami leszámolás lehetett.

– Egyedül él?

– Mikor hogy. Ha kijön az uram a börtönből, akkor velem. De nem sokáig van kint általában. Rossz ember már az, megrontotta az ital. Legutóbb is mikor kint volt, utánam vágta a kaszát megint. De inkább ő, mint ezek a sihederek, ezek azért sem mernek hozzám nyúlni, mert tudják, milyen vad az uram, aztán ha kijön, itt mindenkit felköt, aki hozzám nyúl. Mert ezek nem nyugszanak, szerintem az a gyerek sem él már, aki itt fetrengett tegnap.

– Fél?

– Hogyne félnék! Éjszaka leginkább.

– Gyerekei vannak?

– Igen, intézetben van mindkettő. Lett volna lehetőség, hogy menjenek egy családhoz, mindkettő ugyanahhoz, de ezt nem akartam. Ők az enyéme, majd kihozom őket. Az egyik, a Márkó az nyolcéves, az Izabella meg tizenkettő. Itt lesznek majd szépen nálam.

– Ide akarja hozni őket?

– Ide. Elfér egy család azért bárhol, mi nyolcan voltunk testvérek, egy szobában háltunk, mégis itt vagyok.

Egyre hangosabb volt a kutyaugatás, már a környék szinte minden kutyája ugatott. Feltűnt egy fiú a kanyarban, hófehér hosszúnadrágot, fekete trikót viselt. Egy pitbullt sétáltatott, az állat ide-oda húzta a gazdáját, aki alig bírta vele, de sem szóval, sem tettel nem fegyelmezte a kutyát. Ahogy közelebb ért, láttam, szakadt Nike-papucs volt rajta, a nadrágja alja sáros és rojtos volt. Jobb karján kínai írásjelek sorakoztak egymás alatt, a vállától egészen a csuklóján lévő aranyszínű óráig. Mereven nézett maga elé, mintha a nyakörv egyik pontjára összpontosítana.

– Ebben a világban kétszeresen meg kell szenvedni mindenért – jelentette ki a nő a kutya és a fiú után bámulva.